

STIELZ

Jaargang 5 nummer 4

december 1994

Verdwenen Leidse winkels

Banketbakker Boogaards beëindigt familietraditie

Jugendstil in de Morsstraat

**"Leids goed. De textiel in een Hollandse stad"
Expositie in de Lakenhal**

Colofon

Stielz 5e jaargang, nummer 4

Stielzaken is een kwartaaluitgave van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden, Marelaan 55, 2341 LC Oegstgeest, tel. (071) 154470.

Jaarabonnement f 20,- voor vier nummers; losse nummers f 3,75. Donaties kunt u storten op bankrekening 13.84.43.025 of girorekening 10.39.391
ISSN 0928 - 9437

Redactie

Eric-Jan Weterings, Palestrinastraat 13huis,
1071 LC Amsterdam, tel. (020) 6648296
Paul Kop, Titus Brandsmalaan 80, 2321 CJ Leiden,
tel. (071) 765301
Foto's: Niek Bavelaar, Hugo de Grootstraat 28,
2311 XK Leiden, tel. (071) 149863 of 275001
Druk: Drukkerij Stadhuis & Stadsbouwhuis

Inhoud

Jugendstil in de Morsstraat

Berichten

Bavelaartjes

Banketbakkerstraditie beëindigd

Erfgoed in de media

Adressen bestuursleden STIEL

Ing. H.J. Budel, Buizerderf 25, 2251 MS Voorschoten,
tel. (071) 619659 (voorzitter)
Drs. H.D. Tjalsma, Marelaan 55, 2341 LC Oegstgeest,
tel. (071) 154470 (secretaris)
G. Barentsen, Maastrichtsestraat 88, 2587 Den Haag,
tel. (070) 3553729 (penningmeester)
E. Adank, Constantijn Huygenslaan 51, 2332 TS Leiden,
tel. (071) 769454 (tweede secretaris)
M. Kroef, Staalwijkstraat 15, 2313 XP Leiden,
tel. (071) 143416 (taakgroep selectie)
Dr. T. Dijs, Loevestein 41, 2352 KP Leiderdorp,
tel. (071) 891038
Mr. D.E. Krantz, Rijn- en Schiekade 15, 2311 AK Leiden,
tel. (071) 132935

Vergadering Werkgroep

De volgende vergadering van de Werkgroep Industrieel Erfgoed Leiden vindt plaats op **dinsdag 29 november om 19.45 uur in het Gulden Vlies, Breestraat 125**. Iedereen is op deze vergadering welkom. De agenda is als volgt:

1. Opening
2. Mededelingen van het bestuur
3. Kort verslag en besluitenlijst vergadering 30-8-1994 (zie elders in deze Stielz)
4. Nieuws van FIEN
5. Steen Parmentier
6. Stand van zaken bedreigde panden
7. Stand van zaken publicatie(s)
8. Wat verder ter tafel komt
9. Sluiting

H.D. Tjalsma
secretaris

Kort verslag en besluitenlijst vergadering
Werkgroep Industrieel Erfgoed Leiden
30 augustus 1994.

- 3 Gevelsteen Parmentier: De afdeling bouw- en woningtoezicht van de gemeente Leiden heeft geen bezwaar tegen het in metselen van een gevelsteen in het nieuwbouwcomplex aan de Lammermarkt op de plaats van de voormalige Parmentier-panden. Bouwer Van der Plas heeft toegezegd de steen te zullen plaatsen en stelt voor dit te doen direct naast de poort van het nieuwe complex. Naast de uit de voormalige fabrieken afkomstige steen komt een korte verklarende tekst.
- 4 Fototentoonstelling: De fototentoonstelling 'Industrieel Erfgoed in Rijnland' komt nog niet van de grond. Waarschijnlijk is verplaatsing naar volgend jaar noodzakelijk.
- 5 Inventarisatie voorwerpen STIEL: De inventarisatie van voorwerpen die bij het EWR zijn opgeslagen verloopt niet zonder moeite. Om de vele onbekende voorwerpen te beschrijven zijn meer mensen nodig. Overwogen wordt een tentoonstelling van onbekende voorwerpen te organiseren. Verder wordt contact gezocht met Barendrecht en Piet Anker.
- 6 Inventarisatie documentatie STIEL: Deze inventarisatie van STIEL-materiaal in het gemeentearchief moet enige tijd wachten tot het GAL een nieuw geautomatiseerd systeem heeft geïnstalleerd.
- 11 Open Monumentendag: Tijdens de Open Monumentendag op 10 september was STIEL met een stand en een fototentoonstelling aanwezig op de Uitmarkt in de Pieterskerk. Verder waren in samenwerking met STAL (Stichting Levend Ambacht Leiden) de smederij op de Oude Varkenmarkt en de schoenmakerij in de Bakkersteeg voor publiek geopend. In de Pieterskerk meldden zich zeven nieuwe donateurs.
- Vereniging Open Monumenten: De VOM heeft bekend gemaakt dat donateurs van STIEL 10 gulden korting krijgen op het lidmaatschap van deze vereniging.
- Stand van zaken bedreigde panden: Eventuele verdere stappen tot behoud van de Meelfabriek gaan in overleg (lees verder op pagina 4)

Jugendstil in de Morsstraat

Het pand aan de Morsstraat 2-6 is een mooi voorbeeld van Jugendstil-architectuur uit het begin van deze eeuw. H. Jesse en W. Fontein, de belangrijkste Jugendstil-architecten die in Leiden werkzaam zijn geweest, tekenden voor het ontwerp. De taakgroep selectie van STIEL onderzocht de geschiedenis van het pand en beschrijft hoe het er tegenwoordig bij staat.

Foto Günther Ditz

De bouw begon in 1907; de kleinzoon van winkelier Vroom legde de eerste steen op 8 juli van dat jaar. Op 1 februari 1908 ging het "geheel verbouwde magazijn van ijzerwaren en huishoudelijke artikelen, landbouw-gereedschappen en alle soorten hout- en touw-werk" open. In 1919 is het pand verbouwd.

Eigenaar van de winkel was Hendrik Vroom, geboren in 1858. Vóór 1907 had hij al een winkel in ijzerwaren etc. op Morsstraat 6, waarboven hij woonde. Vroom kocht de panden Morsstraat 2 en 4 erbij; in 1907 werden de drie percelen gesloopt en vond nieuwbouw plaats.

De landbouw-gereedschappen verkocht Vroom waarschijnlijk vooral aan bezoekers van de nabij gelegen Beestenmarkt; ook schippers die afmeerden in het Galgewater zullen vermoedelijk veel bij hem gekocht hebben. Hendrik Vroom overleed rond 1936; toen werd het bedrijf tot 1959 voortgezet als "Firma H. Vroom". Daarna kwam in het pand vermoedelijk een winkel in elektrische huishoudelijke apparaten, en vervolgens de kopieer-shop die er nu nog zit.

Bouwkundige beschrijving

Op het eerste gezicht lijkt de begane grond van het pand symmetrisch van opzet, maar dat is niet het geval. Het opvallendste element aan de eerste verdieping is de halfronde erker. Daarachter was zeer waarschijnlijk het hoofdvertrek van de woning gelegen. In de as bevinden zich op de eerste verdieping twee qua vorm neutrale ramen; aan de andere zijde van de as zitten twee bijzondere raam-partijen die verwijzen naar de vormtaal van het zogeheten Hollandse melkmeisje. De detaillering van de raampartijen valt op door de voor het begin van onze eeuw al wat ouderwetse indeling met een verticaal schuifraam aan de onderzijde en een bovenlicht met veel roeden.

De tweede verdieping is waarschijnlijk gebouwd als opslagruimte, gezien de beperkte hoeveelheid ramen en de dubbele pakhuis-deuren in de dak-uitbouw. Opvallend zijn de bakstenen zuiltjes op de hoeken van de gevel, elk beëindigd door een natuurstenen element.

Taakgroep selectie

N.B.: Bij de Kamer van Koophandel kon op dit moment niet worden vastgesteld of er een dossier van de firma Vroom is, omdat alle dossiers van bedrijven die hun activiteiten vóór 1980 gestaakt hebben, zijn ingepakt om naar het Rijksarchief overgebracht te worden.

Foto Reinier Verbeek

Kort nieuws

Bronzen naambord van de in 1921 opgerichte Leidse Machinefabriek Den Holder

Foto Henk Budel

Roerend industrieel erfgoed aan STIEL geschonken

Het sobere bronzen muurschild met het opschrift 'Machinefabriek Den Holder' is één van de weinige tastbare zaken die van dit eens bloeiende Leidse bedrijf zijn overgebleven. J. Voegelzang uit de Thérèse Schwartzestraat in Leiden en STIELdonateur sinds 1992, schonk het aan STIEL. Hij heeft het naamschild met een handvol technische folders en een fabrieksreglement uit 1955 lang bewaard als herinnering aan de tijd dat hij als machinebankwerker bij Den Holder werkte. In afwachting van een mogelijke muscale bestemming zal het schild, dat 23 bij 49 cm meet, een plaatsje krijgen in het Gemeentearchief Leiden.

De metaal draaijerij en machine herstelplaats Den Holder N.V. is op 6 april 1921 opgericht door L. Den Holder. De in het begin zeer bescheiden werkplaats was gevestigd aan Galgewater naast de Rotogravure. Na de oorlogsjaren groeide het bedrijf flink en men verhuisde in 1950 naar een nieuw fabrieksgebouw aan de Rooseveltstraat. Aanvankelijk als algemene machinefabriek gestart, begon het bedrijf zich vanaf de jaren zestig te specialiseren in apparatuur voor de olieindustrie. Op het hoogtepunt waren er ongeveer honderd mensen werkzaam.

Na een geleidelijke terugval in activiteiten sloot de fabriek in Leiden in 1989 haar poorten. Er waren toen nog enkele tientallen werknemers. De fabricage van een aantal produkten zoals vloeistofmeters en speciale spruitstukken is overgenomen door de machinefabriek Bakker en Rueb te Breda. Het fabrieksgebouw van Den Holder aan de Rooseveltstraat 12 is inmiddels verdwenen.

Henk Budel

Sijthoff-gebouw toch monument

Het voormalige Sijthoff-complex aan de Doezastraat wordt waarschijnlijk toch een gemeentelijk monument. STIEL klopt zich bij deze gelegenheid bescheiden op de borst. De afgelopen jaren werd drie keer tevergeefs geprobeerd het pand een beschermde status te bezorgen.

Een laatste poging van de taakgroep selectie van STIEL vond een willig oor bij de gemeentelijke monumentencommissie. Twee maanden geleden besloot dit adviesorgaan B en W voor te stellen het in 1908 door architect W.C. Mulder gebouwde pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. In de regel nemen de bestuurders deze adviezen zonder verdere discussie over.

Aanvankelijk wilde de commissie het voormalige onderkomen van het Leidsch Dagblad niet beschermen omdat het te jong zou zijn. Belangrijk argument tegen was ook dat het pand niet meer geheel in de oorspronkelijke staat verkeert. „Zoiets moet even rijpen,” verklaarde commissielid M. Schra de ommezwaai tegenover de plaatselijke pers. „Het gebouw is een typisch voorbeeld van jongere bouwkunst en het kost moeite deze op haar juiste waarde

te schatten.”

Een uitgebreide verhandeling over het Sijthoff-complex is in het juninummer van Stielz van deze jaargang verschenen.

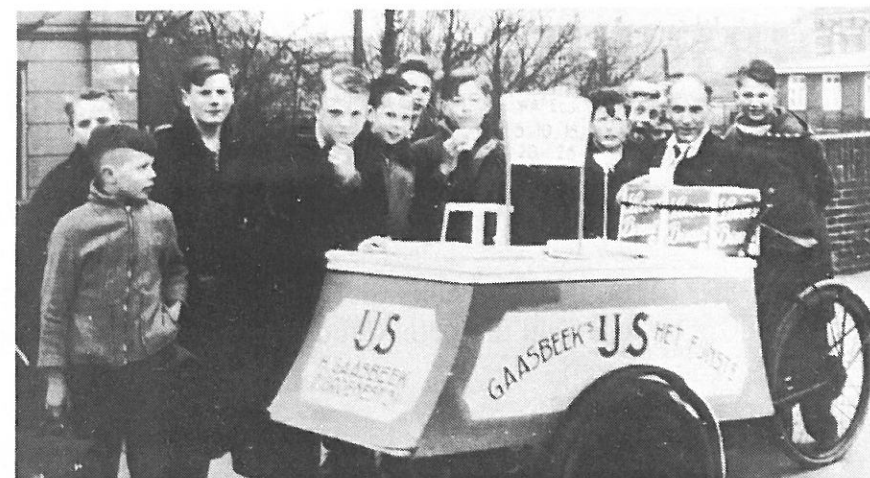
(vervolg notulen van pagina 2)

met De Boer. Overwogen wordt een nieuwe aanvraag tot plaatsing op de Rijksmonumentenlijst te doen als het Projectbureau Industrieel Erfgoed haar rapport over o.a. De Meelfabriek heeft gepubliceerd. Het Sijthoff-complex aan de Doezastraat is door de gemeentelijke monumentencommissie voorgedragen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst. Nu de voormalige bakkerij de Vooruit aan de Korevaarstraat bewaard blijft, rijst de vraag welk opschrift aan de voorgevel hersteld zou moeten worden: de oorspronkelijke naam 'Ceres' of de 'Vooruit'. De verantwoordelijke instanties worden door een medewerker van STIEL over de kwestie benaderd. Stand van zaken publicaties: Aan het boek over winkelpuizen wordt gewerkt. Publicatie dit jaar is niet meer te verwachten.

Bavelaartjes

Leiden van toen,

vastgelegd door Niek Bavelaar

De schillenboer

Gaasbeek's ijs

Expositie 'Leids goed. De textiel in een Hollandse stad' in de Lakenhal geopend

Met een potje biljart openden burgemeester Goekoop en de Belg Raymond Ceulemans in de Lakenhal de tentoonstelling 'Leids goed. De textiel in een Hollandse stad'. Dat de burgemeester vervolgens met 50-1 verloor doet aan de tentoonstelling vanzelfsprekend weinig af.

De tentoonstelling, waaraan ook STIEL een bijdrage leverde, vertelt de geschiedenis van de Leidse textielindustrie van de middeleeuwen tot de twintigste eeuw. Het is de eerste keer dat de Lakenhal aandacht besteedt aan datgene waar de naam vandaan komt: de textiel. Tot 1982 was deze tak van industrie in Leiden vertegenwoordigd; de expositie laat zien hoe de textiel eeuwenlang een stempel op Leiden drukte en waar de stad een groot deel van de identiteit aan ontleende. De expositie is tweeledig van opzet. In de 'Laecken-halle' wordt een beeld geschetst van de Leidse lakenindustrie vanaf de middeleeuwen, eigenlijk vanaf 1574, het Ontzet van Leiden, onder meer in een serie schilderijen van Isaac Claesz. Swanenburg (1537-1614), en tevens door het tentoonstellen van historische werktuigen die traditioneel bij de lakenproductie hoorden.

Daarnaast wordt uitgebreid aandacht besteed aan het meer recente verleden: de opkomst en ondergang van de grote Leidse textielfabrieken zoals Zaalberg en Van Wijk (dekens), Krantz & Le Poole (wollen stoffen), Parmentier en Clos & Leembruggen. Ook de uit België afkomstige Leidse Katoenmaatschappij, die onder meer veel bedrukte katoen naar het voormalige Nederlands-Indië uitvoerde, komt aan bod.

De tentoonstelling wordt opgeluisterd door een serie lezingen. De aanvang is steeds om 20.00 uur: 29 nov. F. van Deijk, 'Lakenververs in de 18e eeuw'; 13 dec. C. Smit, 'Kinderarbeid in de 19e eeuw'; 3 jan. J.K.S. Moes 'Het vermogen van textielondernemers'; 17 jan. mw. I.W.L. Moerman 'De familie 'Le Poole'; 31 jan. J. Laurier 'Oral history, de Leidse textiel in deze eeuw'. Ook worden er, tot 5 februari 1995, elke zondag, en gedurende de gehele Kerstvacantie, demonstraties in textieltechnieken gegeven.

Van de tentoonstelling is geen catalogus verschenen omdat er al veel is verschenen over de Leidse textielindustrie. In plaats daarvan is er een boekje van de kunsthistorica Els Baan 'Goed garen. Termen en begrippen van de textielnijverheid uit heden en verleden' dat ter gelegenheid van de tentoonstelling is verschenen.

'Leids goed. De textiel in een Hollandse stad'. T/m 6 maart 1995 in Stedelijk Museum de Lakenhal, Oude Singel 28 Leiden.

Geopend dinsdag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur; zaterdag, zondag en feestdagen 12.00-17.00 uur. Maandag, 25 dec. en 1 jan. gesloten

Banketbakkerstraditie Boogaards eindigt na 135 jaar

'Altijd meer een vakidoot dan een ondernemer geweest'

In 1859 begon de overgrootvader van Hans Boogaards een broodbakkerij aan de landelijk gelegen Herenstraat in Zoeterwoude, net buiten de Leidse singels. De drie volgende generaties bleven in hetzelfde vak. In die 135 er veel: de brood-banketbakkerijen stad grote stukken woude opslokte, bijna in het hart gen. Enige weken kwam een einde Leidse familiebedelaatste detaillist door het grootwin-Boogaards en - van Welzen. „Na per week werken, dingen voor ons

Boogaards (van 8-5-1934) kwam al jong bij zijn vader in de zaak. „Eigenlijk ben ik vanaf de lagere school het bedrijf in gerold. Ik had geen zin, maar het moest van mijn vader

en ik had geen alternatief. Mijn vader had gezien dat ik het vak in de vingers had, hij was een verschrikkelijk goede vakman.”

Later haalde Boogaards zijn middenstandsdiploma (bij Meob op de Herengracht) en een vakdiploma. Tot zijn huwelijk in 1960 werkte hij als werknemer in de zaak, gevestigd in een klein deel van het woonhuis waar hij in een gezin met tien kinderen opgroeide. De winkel was open van zes uur 's morgens tot tien uur 's avonds, 'als vader naar bed ging'.

Een paar jaar later (in 1964) werd de winkel vergroot, ten koste van een woonkamer en een keuken. Achter de winkel werd de bakkerij uitgebreid, terwijl het 3 personen grote gezin Boogaards verhuisde naar de bovenste etages. Sinds die tijd veranderde er weinig meer aan de banketbakkerij: niet aan het pand, maar ook niet aan de bedrijfsvoering.

Voor Boogaards begon de dag als hij om kwart voor zes 's ochtends in de bakkerij de voorbereidingen begon voor het maken van banket, koekjes, gebak, gevulde koecken en

de huis wonen en jaar veranderde bakkerij werd een omdat de Sleutelgrond van Zoeterkwam de winkel van Leiden te ligweken geleden aan dit bekende drijf. Als een van ten weggedrukt kelbedrijf: Hans Hanny Boogaards 45 jaar lang 80 uur gaan we nog wat zelf doen.”

andere lekkernijen. De winkel opende om half negen en sloot om vijf uur. De avonduren werden meestal benut voor het papierwerk. In de gouden jaren tussen 1965 en 1980 ('als je

bij wijze van spreken je schoenen uittrok, kon je je zolen verkopen) had Boogaards vijf banketbakkers en twee winkeldame's in dienst. De laatste jaren deed hij de zaak samen met zijn vrouw, terwijl de bakkerij werd verhuurd aan een collega.

“Ik ben niet met mijn tijd mee gegaan en dat is economisch fout geweest. Diepvriesprodukten heb ik nooit verkocht en ook halffabrikaten als taartbodems heb ik nooit gebruikt. Ik ben altijd meer een vakidoot geweest dan een ondernemer, want elke morgen wilde ik een kersvers produkt hebben.”

Boogaards maakt alles zelf en trots somt hij op: “twintig soorten roomboterkoekjes, 15 soorten amandelkoekjes, gebak, marsepein, chocolade-eieren, boterletters - noem maar op. Het vak is zo leuk, het scheppende, het creatieve, je kan er alles van jezelf in leggen. Mijn specialiteit was het marsepeinwerk, van een stuk witte marsepein met kwasten en kleuren een stukje fruit of een roos of een groente maken. Dat was puur hobby-werk: penissen,

borsten, oren, neuzen, je kan het zo gek niet prakkizeren of ik heb het gemaakt. Dat pure handwerk deed ik allemaal zelf, want het was niet betaalbaar dat door personeel te laten doen.”

“Ook voor het bakwerk komt vakmanschap kijken. Mijn vader was een goede ovenist, dat was is zijn tijd heel belangrijk. Koekjes een minuut langer laten bakken bijvoorbeeld, was bepalend voor je produkt. Dan was iets wat je in de vingers moest hebben. In mijn jeugd moest je de oven op zondagavond al aanmaken om de volgende dag te kunnen bakken. Tegenwoordig is het een kwestie van een knopje omdraaien en je regelt de temperatuur en de vochtigheid.”

De geschiedenis van het familiebedrijf is moeilijk te reconstrueren omdat bij de brand van het Leidse stadhuis in 1929 veel bescheiden verloren gingen. Door mondeling overgebrachte wederwaardigheden weet Boogaards dat zijn overgrootvader de zaak in 1859 begon. Twee generaties later nam zijn vader de zaak in 1927 over en dat ging niet zonder slag of stoot.

“Toen mijn vader mijn moeder leerde kennen was hij van gereformeerde huize, terwijl mijn moeder hervormd was. In die tijd was dat nog een vrij strenge controverse. Mijn moeder mocht alleen met hem trouwen als hij hervormd werd. Toen hij een paar jaar later de zaak van mijn opa Adriaan Boogaard overnam, was hij 70 procent van zijn klandizie kwijt: allemaal gereformeerden.”

In 1938 verdween brood uit het assortiment en werd Boogaards een banketbakkerij. In de oorlog moest de zaak een paar jaar dicht. ‘Mijn vader werd bedrijfsleider bij de centrale bakkerij op de Mareldijk. Onze winkel was een van de uitgiftepunten, waar een uur per dag brood tegen inlevering van bonnen werd verkocht. 's Nachts bakte mijn vader achter de winkel stiekem brood voor de

BS (de Binnenlandse Strijdkrachten, een verzetsgroep). Hij is opgepakt en heeft drie weken gevangen gezeten in Scheveningen, omdat NSB-buren hadden verraden dat hij grondstoffen achterhield. Gelukkig heeft hij de oorlog overleefd.”

Na 1945 beleefde de banketbakkerij een paar moeilijke jaren. Door het grote tekort aan grondstoffen, moest vader Boogaards creatief te werk gaan om weer wat op de schappen in zijn winkel te krijgen. “Hij werkte met de meest vreemdsoortige grondstoffen. Zo maakte hij spijs van dadels en dat doe normaal gesproken van amandelen. Alle kinderen moesten meehelpen om die dingen te ontpitten. Honderden kilo's zijn er achter op het stoepje door onze handen gegaan. Hoe hij aan die dadels kwam weet ik niet meer, maar het spijs was een groot succes. De mensen stonden in rijen voor de winkel. Ook omdat er niets anders was natuurlijk.”

Banketbakker is een beroep dat gedoemd is te verdwijnen, meent Boogaards. “Zoals voor veel van de oude buurtwinkels geldt, denk ik dat een banketbakkerij alleen nog haalbaar is in een winkelcentrum waar meerdere specialisten onder een dak zitten. De mensen nemen de moeite niet meer om bij verschillende zaken hun inkopen te doen. Verder is het handwerk gewoon niet rendabel meer. Daar gaat teveel tijd in zitten, dus het wordt te duur. Tenslotte is het ook de veranderde leefgewoonte van mensen. Op verjaardagen zie je weinig banket meer, maar wel veel salades.”

Zo'n tien, vijftien jaar geleden begon de zaak terug te lopen. De veranderingen in de Herenstraat en omgeving deden de banketbakkerij geen goed. Het klantenbestand liep terug omdat de wijk vergrijsde en de bereikbaarheid van de winkel werd slechter. “Je mag rustig zeggen dat de renovatie van de straat ons de nekslag heeft gegeven,”

Een beetje menselijk contact op die manier vind ik heel belangrijk. De wereld is al hard genoeg."

Die harde wereld maakte het zakendoen er de laatste jaren niet leuker op, meent Hanny Boogaards. Terwijl vroeger haar schoonouders de vertegenwoordigers van respectabele fabrikanten ontvingen in de slijke kamer, rolt nu een anonieme prijslijst in de bus. "Tegenwoordig liggen produkten van bijvoorbeeld Droste bij de Bijenkorf voor prijzen waar wij nog niet eens voor kunnen inkopen. En als je de tussenhandel vraagt sommige bestellingen wat eerder te krijgen, of iets anders probeert te regelen dan is dat nooit mogelijk. Ik vind het allemaal heel begrijpelijk, maar je bent niks meer als kleine winkelier. Op een gegeven moment vraag je je dan af waarvoor je nog zeventig, tachtig uur in de week werkt."

Spijt heeft het echtpaar dan ook niet, nu de zaak definitief dicht is. "Je bouwt af en je leeft er vanzelf naar toe," klinkt het eensgezind. Wel vinden ze het jammer dat hun enige dochter geen zin had om de zaak voort te zetten, maar 'de tijd dat je ouders dat voor je konden beslissen is voorbij en dat is maar goed ook.'

Wel hebben ze nog met verschillende jonge echtparen gepraat over overname van de zaak. Hanny Boogaards: "We hebben ze steeds duidelijk voorgehouden dat je een zaak als deze samen moet doen.

Soms had de man nog wel interesse, maar het ketste altijd af als de vrouw hoorde dat ze zeventig uur onbetaald in de winkel moest staan."

Eric Jan Weterings
Met medewerking van Niek Bavelaar

meent Boogaard. "We hadden een echte buurtzaak en hoewel de mensen uitzwermden, bleven ze komen. Op een gegeven moment kwamen de palen en de balken op straat, zodat niemand hier meer durfde te rijden. Die verkeersmaatregelen hebben ons veel klanten gekost."

Ook het bezorgen van bestellingen is de laatste jaren niet meer rendabel. Terwijl vroeger een chauffeur bestellingen door de hele stad bracht, moest er de laatste jaren geld bij. Hanny Boogaards-van Welzen noteerde die bestellingen in de winkel, waar zij tientallen jaren achter de toonbank stond.

"Laatst belde een oudere vrouw uit bejaardenhuis Cronestein, die hier al kwam toen mijn man nog in de luiers lag. Vroeger woonde ze hier in de buurt en kocht ze voor het hele gezin. Nu bestelt ze drie ons boterkoekjes, die ze niet meer zelf kan komen halen. Uiteindelijk brengt mijn man die dan toch maar met de auto. Als hij dan aan de deur komt, moet je even een babbeltje maken, terwijl ik die vrouw eerder ook al een kwartier aan de lijn had. Zo hadden wij de laatste jaren veel bestellingen en dat is natuurlijk niet vol te houden. Toch ben ik er niet rouwig om dat we ook dat soort klanten steeds hebben geholpen.

Erfgoed in de media

Tijdschriften

'Erfgoed van industrie en techniek'

Het in september verschenen nummer van 'Erfgoed van industrie en techniek' bevat artikelen over het Monumenten Inventarisatie Project (MIP), de ontwikkeling van sluisdeuren in Nederland en over Herman Heijenbrock, Nederlands enige industrieschilder. Besprekingen van de eerste drie delen van de serie 'Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving' completeren dit derde nummer van de derde jaargang. Uitgave: Stichting Erfgoed. Inlichtingen over abonnementen bij C.H. van Eldik, Brilduikerhof 12, 2623 NT Delft. Tel. 015-622499.

'Industria'

Van 'Industria. Nieuwsbulletin van de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland' verscheen in september het vierde nummer van de jaargang 1994. Het blad bevat een agenda en een overzicht van nieuws uit de aangesloten organisaties. onder het kopje 'berichten' wordt aandacht besteed aan het oude Zuidelijke rioolgemaal op de hoek van de Geregracht en de Korevaarstraat. het in 1936 gebouwde gemaal had een functie bij het dempen van het Levendaal. De pompen uit het interieur zijn verwijderd, zodat ruimte ontstond voor de collectie van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland. De gemeente Leiden erkent het gemaal als 'een jong industrieel monument'.

Informatie over 'Industria' is te verkrijgen bij de samensteller: M.N.M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle.

Heemschut

Het tweemaandelijks verschijnende blad 'Heemschut' besteedt in haar oktobernummer aandacht aan de Leidse meelfabriek aan de Zijlsingel. 'Heemschut' wordt uitgegeven door de gelijknamige bond, 'Vereniging tot bescherming van cultuurmonumenten in Nederland'. Inlichtingen bij de redactie, Nieuwezijdsdijk 28, 1012 PV Amsterdam. Tel. 020-6225292. (De redactie is alleen op maandag en dinsdag bereikbaar).

Eerste exemplaren

Op 24 november a.s. zal het eerste exemplaar van het rapport "Oude fabrieken, nieuwe functies" aan staatssecretaris Nuis van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen worden aangeboden. Dat zal gebeuren tijdens een gelijknamige conferentie, die op die datum in Maastricht zal worden gehouden. Deze conferentie wordt georganiseerd door het PIE, het Projectbureau Industrieel Erfgoed, en het Ministerie van OCW. Ook twee andere rapporten van het PIE zullen dan verschijnen.

Ook is vanaf 24 oktober in de boekhandel het boek

"Herbestemming industrieel erfgoed in Nederland" verkrijgbaar, onder redactie van Peter Nijhof en Ed. Schulte, waarin aan de hand van tachtig voorbeelden zowel succesvolle als mislukte herbestemmingsprojecten worden geschetst. Onder deze tachtig bevinden zich het Leidse meelfabriekcomplex "De Sleutels" en "Parmentier" aan de Lammermarkt. In een volgend nummer van Stielz zullen we uitgebreider op dit boek ingaan.

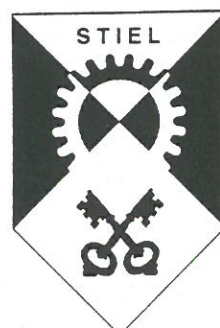
Vereniging Open Monumenten

Enige maanden geleden is de vereniging "Open Monumenten" opgericht. Dit is een landelijke vereniging, die zich inzet voor het Nederlandse cultureel erfgoed. De jonge vereniging heeft grootse plannen, die gericht zijn op het behoud en onderhoud van monumenten, maar vooral ook op het levend houden daarvan door naar betere openstelling daarvan te streven. Naast de toezending iedere twee maanden van het nieuwe tijdschrift "Open Monument" biedt de vereniging allerlei kortingen: op publicaties, op toegang tot monumenten etc.. Daarnaast is de vereniging al begonnen met het exploiteren van "Erfgoedwinkels", waarin historische artikelen verkocht worden. Het lidmaatschap kost f 37,50 per jaar; donateurs (en werkgroepsleden) van STIEL kunnen daarop een korting van f10,- krijgen. Men moet zich dan via het secretariaat van STIEL opgeven.

Studiedag 'Erfgoed in ijzer en staal'

Op woensdag 7 december a.s. organiseert het Staalbouwkundig Genootschap een studiedag in het Techniekmuseum in Delft. Centraal staan de problemen van behoud en restauratie van ijzerconstructies. Aandacht wordt onder meer besteed aan de stationskap en Hoge Brug in Zwolle en aan de restauratie van de Crabethbrug in Gouda. De toegang, inclusief syllabus en het boek 'Een hoekstaal van de maatschappij', bedraagt f 175,-. Wie hier begrijpelijkwijs voor terugschrikt bedenke zich dat de winkelwaarde van het boek rond f 130,- ligt. Inlichtingen over aanmelding bij het secretariaat, tel. (071) 154470.

dickhoff

foto

dickhoff

uw fotografisch geheugen!

oegstgeest	irislaan 63	071 - 17 49 17
leiden	haarlemmerstraat 207	071 - 14 00 05
schoonhoven	lopikerstraat 57	01823 - 29 92

"J. ZIERIKZEE"
MAATSCHOENMAKERIJ

H. P. H. NUSTELING
BAKKERSTEEG 3
2311 RH LEIDEN

TEL. 071-131156

B & G Assurantiepartners

Rapenburg 8

2311 EV Leiden

Tel. (071) 125447 Fax (071) 121373

Alle verzekeringen, pensioenen, lijfrenteverzekeringen en
hypotheeken
Vrijblijvend advies op maat